

OM FORSKNINGSMOTALEN

Forskningsomtalen er laget av Folkehelseinstituttets område for helsetjenester, i et samarbeidsprosjekt med Kunnskapskommunen Helse Omsorg Vest. Omtalen skal være til støtte for beslutningstakere i kommunenes helse- og omsorgstjenester.

FORSKNINGSOMTALE

Elementer i skolerettede tiltak utenfor skolen for å hindre frafall og underprestasjon

Barn som står i fare for å mislykkes eller slutte i skolen kan ha nytte av akademiske tiltak utenfor skolen. Fem vanlige praksiselementer i slike tiltak er leksestøtte, trening i positiv foreldreinvolvering i skolen, positiv forsterking, strukturert veiledning, og psykoedukasjon. Det viser en systematisk oversikt fra 2020.

Kunnskapscenteret i etat for barn og unge i Bergen kommune ønsket å vite hvilke kompenserende tiltak som kan være til støtte for utsatte familier med omfattende behov, og hvor barna kan være under vurdering for plassering utenfor hjemmet.

HOVEDBUDSKAP

Den systematiske oversikten vurderte akademiske/skolestøttende tiltak utenfor skolen, for barn i alderen 5-13 år som sto i fare for å mislykkes i eller falle ut av skoleløpet. Oversikten identifiserer vanlige praksis-, prosess- og implementeringselementer, samt kombinasjonene av disse, i slike tiltak.

Resultatene viser at:

- Vanlige praksiselementer er leksestøtte, trening i positiv foreldreinvolvering i skolen, positiv forsterking, strukturert veiledning, og psykoedukasjon.
- Det vanligste prosesselementet er hyppig støtte til den som mottar tiltaket.
- Vanligste implementeringselement er kvalitetsmonitorering.
- Den vanligste kombinasjonen i effektive tiltak var at profesjonelle trente forsørgere i foreldreinvolvering hjemme og leksestøtte, kombinert med bruk av positiv støtte (reinforcement).

De fleste av studiene er gjennomført i USA (n=31), fire i Canada og én i Uruguay. Oversikten ble vurdert til å ha lav risiko for systematiske skjevheter med verktøyet ROBIS.

Studiene favner en blandet populasjon av utsatte barn, hvor noen underpresterer på skolen, altså scorer lavt på akademiske vurderinger, og andre er utsatt på grunn av sosial bakgrunn eller familiesituasjon. Vi har noe moderat tillit til funnene, blant annet fordi det er uklart i hvilken grad disse resultatene kan overføres til en norsk kontekst, og i hvilken grad de vil treffe utsatte barn i familier med omfattende behov ettersom flere av studiene omhandler barn som underpresterer på skolen.

BAKGRUNN

Det har de siste årene vært en dreining mot endringsrettede tiltak (råd, veiledning) men i praksis ser man slike tiltak ikke hjelper familier med komplekse behov tilstrekkelig. Det er derfor et behov for å vurdere om kompenserende tiltak kan være mer hensiktsmessig i disse tilfellene. Skolerettede tiltak kan være et kompenserende tiltak, og dermed blir det viktig å identifiser hvilke elementer som kan være effektive.

Barnevernreformen trådte i kraft 01.01.22 og har gjort at kommunene har fått et større ansvar. Reformen skal sikre at kommunene etablerer gode hjelpetiltak lokalt, for å styrke sitt arbeid med tidlig innsats og forebygging. I 2020 var det i følge statistikk fra Bufdir 53 000 barn og unge som mottok hjelp fra barnevernet. Av disse mottok 66 % hjelpetiltak i hjemmet og for 6 % var hjelpetiltaket plassering av barnet utenfor hjemmet. De siste fem årene har andelen barn med hjelpetiltak økt noe i de yngste aldersgruppene, mens den er mer stabil blant barn i skolealder og ungdom.

HVA ER DENNE INFORMASJONEN BASERT PÅ?

Den systematiske oversikten inkluderte 36 uavhengige studier av 30 effektive tiltak og seks ikke-effektive tiltak for å identifisere felles elementer. For at et tiltak skulle klassifiseres som effektivt måtte det være statistisk signifikant endring/forskjell for minst et utfall.

Informasjonen ble hentet fra 29 artikler, fem avhandlinger, tre evalueringsrapporter og sju tiltaksmanualer. Oversikten identifiserte skolerettede tiltak utenfor skolen for barn, i alderen 5-13 år, i risiko for å mislykkes i skolen (Out-of-school academic (OSTA)interventions).

11 av de effektive tiltakene var foreldremedierte og inkluderte forskjellige elementer av foreldretrening i akademisk involvering. Ni tiltak var barnefokusede og inneholdt veiledning og andre aktiviteter og støtte som akademisk forbedring. Seks tiltak var en kombinasjon av de to foregående. Tre tiltak var program etter skoletid (after school programs), mens to tiltak var rettet mot henholdsvis barns selvregulering og barns selvfølelse/-tillit (self-esteem)

Seks av tiltakene ble klassifisert som ineffektive, men ingen studier rapporterte negative eller skadelige effekter. Fem av disse tiltakene viste positive trender eller signifikant effekter på minst ett utfall, men møtte ikke klassifikasjonskriteriene for effektivitet. To av de seks ineffektive tiltakene var veiledning etter skoletid og programmer for akademisk støtte. Ett etter skoletid-program kombinerte veiledning og støtte av barn med foreldretrening. To tiltak var foreldremediert barneveiledning. Ett etter skoletid-program fokuserte på sport og leksestøtte.

Fra 30 effektive og 6 ineffektive tiltak ble det kodet 62 praksiselementer, 49 prosesselementer og 36 implementeringselementer, samt vanlige kombinasjoner av disse. Den vanligste kombinasjonen i effektive tiltak var at profesjonelle trente forsørgere i foreldreinvolvering hjemme og leksestøtte, kombinert med bruk av positiv støtte (reinforcement). I denne kombinasjonen ble organisatorisk materiale brukt som tiltaksstøtte, og tiltaket ble ofte implementert ved bruk av kvalitetsmonitorering og utdanningsmateriale. Den nest vanligste kombinasjonen hadde lignende prosess og implementeringselementer, men uten leksehjelp, og med psykoedukasjon kombinert med trening i skoleinvolvering for foreldre og positivt støtte (reinforcement) i stedet.

OM DENNE FORSKNINGSMOTALEN

Bibliotekar planla og gjennomførte i samarbeid med forskere og oppdragsgiver (i mai 2022) søk etter oppsummert forskning i helsefaglige litteraturl databaser. Søkestrategiene var utarbeidet på bakgrunn av forskningsspørsmålet og kombinerte søkeord for ulike typer kompenserende tiltak (for eksempel family preservation, parent guidance) og søkeord for å forebygge plassering utenfor hjemmet (for eksempel placement prevention). Søkene ble tilpasset søkemuligheter og begrensninger i den enkelte litteraturl database.

Vi gikk gjennom 521 referanser, vurderte metodisk kvalitet på de relevante oversiktene og valgte i samarbeid med oppdragsgiver hvilken systematisk oversikt som skulle omtales. Når vi oppsummerer studier og presenterer resultatene, er det viktig å si noe om hvor mye tillit vi kan ha til dette. Det handler om hvor trygge vi kan være på at resultatet gjenspeiler virkeligheten, blant annet i hvilken grad den identifiserte forskningen samsvarer med sammenhengene vi ønsket å undersøke, med tanke på utvalg/populasjon og kontekst, hvor like eller ulike studiene er, samt risikoen for systematiske skjevheter og kvaliteten på arbeidet og som ligger til grunn for forskningen. Tilliten til resultatene kan være fra høy til svært lav. Jo høyere tillit, jo sikrere kan vi være på at effekten av et tiltak er presist anslått.

Omtalen er skrevet av Maria Bjerk og Lars Jørn Langøien, områder for helsetjenester, Folkehelseinstituttet. Forskningsomtalen er gjort på oppdrag fra Kunnskapssenteret i Etat for barn og familie i Bergen kommune. Forskningsomtalen skal brukes som kunnskapsgrunnlag for videreutvikling av barneverntjenesten.

KILDE

Engell T, Kirkøen B, Hammerstrøm, KT, Kornør H, Ludvigsen KH, Hagen KA (2020). Common Elements of Practice, Process and Implementation in Out-of-School-Time Academic Interventions for At-risk Children: a Systematic Review. *Preventions Science* (2020) 21: 545-556.